

A large, expressive black brushstroke graphic that forms a complex, overlapping shape, possibly resembling a stylized letter or a calligraphic flourish. It is positioned on the left side of the cover, extending from the top towards the middle.

Зарубіжні авторські зібрання

Герберт

Невидима
людина

Роман
Повість

Харків
«ФОЛІО»
2023

I. ПРИБУТТЯ НЕЗНАЙОМЦЯ

Стояв холодний лютневий ранок. Подував колький вітер, сипав і крутив сніг — останній того року. Незнайомець прийшов із станції Бремблґерст, тримаючи в обтягнутій рукавичкою руці маленьку чорну валізку. Він був закутаний з голови до п'ят, і під крисами м'якого фетрового капелюха ховалося геть усе його обличчя, крім блискучого кінчика носа. Сніг укривав йому плечі та груди і білим гребенем лежав на його валізці. Ледь живий від втоми, він увійшов до заїзду «Карета й коні» і жбурнув на підлогу свій багаж.

— Вогню! — закричав він. — В ім'я милосердя людського! Кімнату й вогню!

Він потунав ногами, струсив з себе в буфеті сніг і пішов слідом за місіс Гол до її вітальні сторгуватися про ціну. Не заходячи в довгі переговори, він кинув на стіл пару соверенів¹ і в такий спосіб найняв собі кімнату в заїзді.

Місіс Гол запалила в коминку і, залишивши Незнайомця на самоті, подалася власноручно готувати йому поїсти. Зимової пори постоялець в Айпінзі — подія незвичайна, а тим паче постоялець, що не дуже торгується; і місіс Гол вирішила бути гідною такого щастя.

Налагодивши справу з грудинкою і підбадьоривши свою мляву служницю Міллі кількома влучно дібраними зневажливими словами, вона понесла скатертину, тарілки та склянки у вітальню і заходилась із надзвичайним шиком накривати на стіл. Дарма що вогонь у каміні жарко горів, постоялець місіс Гол, на превелике її здивування, все ще був у пальті

¹ Соверен — англійська золота монета вартістю один фунт стерлінгів.

й капелюсі і, повернувшись до неї спиною, стояв біля вікна і дивився, як надворі падає сніг.

Руки в рукавичках він заклав за спину, а сам неначе поринув у задуму. Місіс Гол помітила, що сніг, танучи у нього на плечах, стікав на килим.

— Можна взяти ваші капелюх та пальто, сер, і висушити їх на кухні? — спитала вона.

— Ні, — не обертаючись відповів постоялець.

Місіс Гол не певна була, чи почула його, і повторила своє запитання.

Він повернув голову і глянув на неї через плече.

— Краще хай вони залишаться на мені, — з притиском відказав Незнайомець, і місіс Гол побачила, що він у великих синіх окулярах з бічними скельцями, а густі бакенбарди спускаються йому на комір пальта і повністю закривають щоки.

— Дуже добре, сер, — сказала вона. — Як ваша ласка. За хвилину в кімнаті буде тепло.

Не відповівши нічого, він знову відвернув обличчя, а місіс Гол, почувавши, що спроби її зав'язати розмову марні, поспіхом заслала стіл і війнулася з кімнати. Зайшовши знову, вона побачила, що Незнайомець, немов кам'яна статуя, і далі згорбившись стоїть на тому самому місці, піднявши комір пальта і спустивши вниз криси капелюха, що зовсім закривали йому обличчя й вуха. Вона досить гучно поставила на стіл яечню з грудинкою і скоріше скрикнула, аніж сказала:

— Сніданок готовий, сер!

— Дякую, — відповів Незнайомець, але не ворухнувся, доки місіс Гол не зачинила за собою дверей. Тільки тоді він повернувся і нетерпляче наблизився до столу.

Ідучи повз буфет на кухню, місіс Гол почула рівномірний стукіт ложки, якою швидко крутили в мисці.

— Оце ще мені дівчисько! — сказала місіс Гол. — А я зовсім і забула... Завжди вона зволікає!

І, взявши сама розмішувати гірчицю, місіс Гол присоромила Міллі за її надмірну млявість. Вона ж устигла вже підсмажити яечню з шинкою, застелила стіл і геть усе поробила, поки та Міллі (добра з неї помічниця!) весь цей час возилася коло гірчиці! А тут, як на те, новий гість, що хоче пожити в них! Місіс Гол наповнила гірчичницю і, врочисто поставивши її на чорну з золотим обводом тацю, понесла до вітальні.

Постукавши у двері, вона одразу ж і ввійшла. Її пожилець зробив швидкий рух, і місіс Гол встигла помітити тільки якусь білу річ, що зникла за столом. Він так наче підіймав щось із підлоги. Місіс Гол поставила на стіл гірчичницю і лише тоді побачила, що капелюх і пальто гостя почеплені на спинці стільця перед вогнем, а мокрі черевики стоять на чавунній решітці каміна. Решітка, звісно, може заіржавіти! Місіс Гол рішуче попрямувала до каміна.

— Тепер уже можна взяти просушити ваші речі? — спитала вона категоричним тоном.

— Капелюх залиште, — якимось приглушено сказав пожилець.

Повернувшись, місіс Гол побачила, що він підвів голову й дивиться на неї.

З хвилину вона розглядала його, не мігши від подиву вимовити й слова.

Щось біле — очевидно, серветку — Незнайомець при-тискував до нижньої частини обличчя, зовсім ховаючи під нею підборіддя та рот, через що й був у нього такий приглушений голос. Але не те вразило місіс Гол. Її вразило, що все чоло постояльца над синіми окулярами було обвинуте білим бинтом, а другий бинт закривав вуха, залишаючи на видноті лише рожевий гострий ніс, що блищав так само, як і тоді, коли Незнайомець прийшов. На ньому була коричнева оксамитова куртка з піднятим високим коміром. Густе чорне волосся, вибиваючись пасмами з-під бинтів, надавало йому надзвичайно дивного вигляду. Ця закутана й забинтована голова була настільки не схожа на будь-що бачене коли-небудь, що місіс Гол на хвилину аж наче закам'яніла.

Незнайомець, не віднімаючи від обличчя серветки і все ще тримаючи її рукою в темній рукавичці, дивився на місіс Гол крізь сині окуляри.

— Капелюх залиште, — повторив він не досить ясно через ту білу серветку.

Місіс Гол поволі прийшла до пам'яті і поклала капелюх назад на стілець перед камином.

— Я не знала, сер, — пробелькотіла вона, — що... — І, збен-тежившись, замовкла.

— Дякую, — холодно сказав Незнайомець, поглядаючи то на двері, то на неї.

— Я зараз же все добре висушу, сер, — пообіцяла місіс Гол, забираючи одяг. З порога вона знову глянула на його

закутану в біле голову й темні окуляри; обличчя його все ще покривала серветка. Місіс Гол ледь здригнулася, зачинаючи за собою двері, лице її виразно свідчило про подив та збен-теження.

— Скільки живу... — прошепотіла вона. — Ото таке!

У кухню місіс Гол увійшла зовсім тихо і була занадто заклопотана своїми думками, щоб спитати в Міллі, з чим вона тепер тут вовтузиться.

А пожилиць тим часом сидів і прислухався, як даленіли її кроки. Перше ніж одвести від рота серветку та знову взятися їсти, він пильно глянув на вікно. Проковтнувши шматок, він підозріло зиркнув на вікно ще раз, проковтнув ще шматок, а тоді встав, із серветкою в руці підійшов до вікна й опустил штору до білої муслінової завіси на нижніх шибках. В кімнаті посутеніло. Після того Незнайомець з полегкістю повернувся до сніданку.

— Бідолашний, з ним, видно, трапився якийсь нещасний випадок, а може, він переніс операцію або що, — казала місіс Гол. — Та й налякали ж мене його бинти!

Вона поклала в пічку ще вугілля й повісила пальто на спеціальну підставку, щоб висушити одяг.

— А ті окуляри! Наче в якогось водолаза, а не у звичайної людини...

Вона повісила сушити і його кашне.

— І весь час затуляє лице серветкою... Говорить крізь неї... Може, в нього й рот пошкоджено... А певне...

Тут місіс Гол повернулася, неначе раптом згадала щось.

— Матінко моя! — раптом змінила вона тему. — А млинці й досі не готові, Міллі?

Коли місіс Гол прийшла до пожилицевої кімнати прибирати після сніданку, її здогад про скалічений або порізаний під час операції рот підтвердився. Незнайомий курих, але поки вона була в кімнаті, ні разу не розмотував шовкової хустки, яка закривала йому нижню половину обличчя, щоб узяти люльку в зуби. І то була не забутливість, бо місіс Гол спостерігала, як він поглядав на люльку, коли вона пригасала. Він сидів у кутку, спиною до затемненого шторою вікна. Попоївши й добре зогрівшись, він говорив уже не так уривчасто й роздратовано, як перше.

— На станції Бремблґерст залишився мій багаж, — сказав Незнайомець і спитав, як він може отримати його. На

подяку за її пояснення він ввічливо нахилив свою забинтовану голову.

— Завтра? А раніше не доставлять?

Йому, здається, було прикро, коли місіс Гол відповіла:

— Ні.

Невже таки не можна? Невже не знайшлося б тут ко-го-небудь з візком, хто поїхав би по його речі?

Місіс Гол охоче відповідала на його запитання, сподіваючись у такий спосіб зав'язати розмову:

— Тут дуже крута дорога до станції, сер, — послужливо сказала вона і принагідно додала: — Десь так рік тому на цій дорозі перекинувся екіпаж. Убито було й пасажира, і кучера. Нещасний випадок — це ж одна мить, і все, хіба ж не так, сер?

Але захотити пожилця до розмови було нелегко.

— Певна річ, — ствердив він крізь хустку, спокійно дивлячись на місіс Гол через непроникні окуляри.

— І щоб одужати після цього, треба багато часу, хіба ж не так, сер? Оце мій небіж Том був порізав собі руку косою... розумієте, спіткнувся, косивши, й упав... І що ж ви думаєте, сер? Три місяці ходив з перев'язаною рукою. І тепер я страх як боюся коси, сер.

— Я дуже добре розумію вас, — сказав пожилець.

— Один час ми навіть думали, що йому доведеться робити операцію; так було йому погано, сер.

Пожилець уривчасто засміявся і зараз же немов проковтнув свій сміх.

— Невже? — сказав він.

— Свята правда, сер. І в цьому не було нічого смішного для тих, хто доглядав його, як я, сер, бо моя сестра мала досить клопоту зі своїми малими. То забинтовуєш, то розбинтовуєш... Отож насмілюся сказати, сер...

— Чи не дасте ви мені сірників? — несподівано перебив її Незнайомець. — Моя люлька погасла.

Місіс Гол ураз зупинилася. Отак перервати її мову — це, звичайно, було нечемно з його боку. Вона здивовано глянула на Незнайомця, але згадала два соверени й пішла по сірники.

— Дякую! — уривчасто кинув він, коли місіс Гол принесла сірники, обернувся до неї спиною і знову став дивитись у вікно. Очевидно, його нервували розмови про операції та бинтування. Вона так і не насмілилась сказати про те, що

думала, до того ж її розсердила зневажлива поведінка по-жильця, і тому Міллі цього дня перепало.

Незнайомець до четвертої години знаходився у своїй кімнаті і не подумав навіть перепросити за свою нечемність. Здебільшого там було зовсім тихо. Він, певно, сидів перед каміном, палив люльку, а то й дрімав у надвечірніх сутінках.

Однак, прислухавшись, раз чи два можна було б почути, як він перегрібав вугілля і хвилин п'ять походжав по кімнаті. Здавалося, він розмовляв сам із собою. Потім він сів знову, і крісло під ним заскрипіло.

II. ПЕРШІ ВРАЖЕННЯ МІСТЕРА ТЕДДІ ГЕНФРІ

О четвертій годині, коли досить споночило і місіс Гол уже наважилася піти до свого пожильця спитати, чи не хоче він чаю, до буфету ввійшов Тедді Генфрі, годинникар.

— Ну й погода, місіс Гол, — сказав він. — Якраз для поганих чобіт!

Сніг надворі сипав усе густіше.

Місіс Гол підтакнула, а тоді побачила, що при майстрові його валізка з інструментами.

— Коли ви вже тут, містере Тедді, — сказала вона, — то я хотіла б, щоб ви глянули на годинник у вітальні. Він іде й правильно вибиває години, тільки годинна стрілка завжди стоїть на шостій.

Місіс Гол провела майстра до вітальні, постукала у двері й увійшла.

Відчиняючи двері, вона побачила, що пожилець її сидить у кріслі перед каміном і немовби дрімає, схиливши набік перев'язану голову. Кімнату освітлювали тільки червоні жаринки в каміні. Місіс Гол усе видалося рудуватим, тьмяним і неясним, певно, тому, що вона якраз засвітила лампу в буфеті й очі її були ще засліплені тим світлом. На мить їй здалося, ніби в чоловіка, на якого вона дивилася, величезний, неймовірних розмірів рот на всю нижню частину обличчя. Це вдиво — голова, вся в білому, потворні окуляри на очах і велетенська паща над ними — тривала одну лише мить. Незнайомець кинувся, випростався в кріслі й підніс руку. Місіс Гол широко розчинила двері, в кімнаті посвітлішало, і тепер вона побачи-

I. ЛІКИ ПРОТИ КОХАННЯ

Шановний містер Морріс був англієць і жив за королеви Вікторії Доброї¹. Був він чоловік заможний і дуже розсудливий, читав Times², ходив до церкви, і коли звернуло йому на середні літа, на обличчі в нього застиг вираз спокійної самовдоволеної зневаги до всіх, хто був не такий, як він. Він належав до тих людей, що з незмінною регулярністю роблять тільки звичайне, пристойне і розумне, вдягався він теж пристойно, потрапляючи саме посередині між шиком та недбальством, жертвував лише на розумно-добродійні діла, — мудрий компроміс між похвалююю і скнарством, — і неухильно стежив навіть за тим, щоб волосся в нього було підстрижене ні коротше, ні довше, ніж годиться.

Усе, що належить і личить мати порядній людині його стану, він мав, а чого не пристало мати порядній людині його стану, — того він не мав.

Серед належного і пристойного добра, яким володів м-р Морріс, були в нього жінка і діти. Звичайно, і жінку мав він таку, як належить, і дітей саме стільки і саме таких, як годиться. І скільки міг прозирнути м-р Морріс, ні в кого з них не було надто палкої уяви, ані зайвої жвавості. Вони вдягалися цілком коректно, без особливого шику і без нічого екстравагантного. Жили вони в гарному будинку, збудо-

¹ Вікторія — королева Англії з 1837-го до 1901-го року. Добу королеви Вікторії, позначену найбільшим зовнішнім розквітом Британської імперії, англійські буржуазні учені люблять називати Вікторіанською ерою.

² «The Times» — популярна в буржуазних колах англійська газета з консервативним напрямом, заснована в 1785-му році.

ваному з претензією на стиль часів королеви Анни¹, як це велося за королеви Вікторії, з прикрасами, витинькованими під дерево і розмальованими шоколадною фарбою, з панелями під різний дуб, з теракотовою терасою, подібною до мурованої, і з справжнім церковним вікном над парадними дверима. Сини м-ра Морріса ходили до пристойної, поважної школи, і для них обрано почесні професії. Дівчат, не зважаючи на деякі їх химерні протести, повіддавано за статечних і цілком певних старкуватих молодих людей із блискучим майбутнім. І коли, нарешті, прийшов належний час, м-р Морріс пристойно помер. На його могилі поставили надгробок з мармуру, поважний і величний, без будь-якого безглузлого або похвального напису, — за звичаєм тієї доби.

Після смерти м-ові Моррісу довелося зазнати багато всяких змін, як воно завжди буває в таких випадках, і задовго до того часу, коли починаються події, змальовані в нашій повісті, навіть кістки м-ра Морріса обернулися в порошок і розвіялись на всі чотири сторони світу. Його сини і внуки, правнуки і праправнуки так само перетворилися в порошок і попіл, і теж розвіялись. За життя свого м-р Морріс, звісно, не зміг би й уявити собі, що настане час, коли і його праправнуки сини розвіються за вітром на всі чотири сторони світу. Коли б хто спробував був натякнути йому про це, він би дуже обурився. Він належав до тих шановних людей, що ані трохи не цікавляться майбутнім людства. Сказати правду, мав він чималий сумнів, чи взагалі існуватиме таке майбутнє для людей після того, як він помре.

Йому здавалося зовсім неможливим, щоб по його смерті могло щось там трапитися. Сама думка про те була йому зовсім нецікава. А все ж це майбутнє таки настало, і після того, як умер і зотлів м-ра Морріса праправнук, і про нього забули, після того, як будинок з претензією на стиль розпався на порошок, подібно до інших претензій, і Times ізник зо світу, і шовковий циліндр зробився кумедним антиком і навіть величний, хоч і скромний м-ра Моррісів надгробок перепалили на вапно, і все, що м-р Морріс уважав за реальне і важне, пов'яло й відмерло, — після всього цього світ не перестав існувати, і люди жили в ньому такі ж нетерплячі і безтурботні щодо майбутнього, а певніше — до всього

¹ Королева Анна правила Англією з 1702-го до 1714 року.

ЗМІСТ

НЕВИДИМА ЛЮДИНА. <i>Переклад Миколи Іванова</i>	3
ПОВІСТЬ ПРО ДНІ МАЙБУТНІ. <i>Переклад В. Гладкої</i> <i>і Я. Корякіної</i>	129